

Warunki trwania ustrojów

Generalnie warunki zachowania ustrojów są przeciwieństwami przyczyn sprawiających ich upadek[1]. Przede wszystkim więc do warunków tych należeć będzie przestrzeganie w państwie zasady równości geometrycznej[2]. Jak zauważa P. Rybicki[3], warunki te obejmują ponadto dwa rodzaje zachowań rządzących: wobec prawa i wobec rządzonych.

Odpowiedni stosunek do rządzonych ważny jest szczególnie w tych ustrojach, gdzie rządzi proporcjonalnie niewielka grupa (arystokracja, oligarchia). Polega on z jednej strony na dbaniu o zachowanie równości wśród dopuszczonych do władzy, a z drugiej na niewyrządzaniu krzywdy tym, którzy są od władzy odsunięci[4].

Jeżeli chodzi o stosunek do prawa, to główną regułą jest baczyć na ścisłe jego przestrzeganie i unikać nawet najdrobniejszych przekroczeń[5]. Są one szczególnie groźne dla trwałości ustroju, ponieważ niepostrzeżenie podkopują fundamenty państwa i ostatecznie doprowadzają je do upadku. Arystoteles uwypukla więc tutaj podmiotowy aspekt praworządności, o którym dzisiaj często się zapomina. Omawiając aspekt przedmiotowy, zwraca uwagę, że prawo dobrze ujęte:

- zapobiega walkom wśród możnych, które prowadzą do zamętu w całym państwie;
- dba o to, by któryś z obywateli (lub cała ich grupa), nie wyniósł się nadmiernie ponad pozostałych, czy to zamożnością, czy wpływami politycznymi, a jeżeliby to tego doszło, należy człowieka takiego wydalić z kraju, aby zachować równowagę w państwie (pochwała ostracyzmu)[6];
- przydziela urzędy i biednym, i bogatym oraz dąży do wzmocnienia stanu średniego;
- zapobiega ciągnięciu zysków z posad państwowych, dzięki

czemu rządzą bogaci, bo mają pod dostatkiem dochodów, a ubodzy nie czują się w pokrzywdzeniu;

- zabezpiecza przed kradzieżą wspólnego mienia przez publiczne rozliczenia finansowe władzy;
- zapewnia dostęp do urzędów tylko tym, którzy spełniają trzy warunki: miłują panujący ustrój, posiadają cnotę stosownie do niego oraz fachowość w zajęciach związanych z danym stanowiskiem;
- zapewnia wychowanie młodzieży w duchu panującego ustroju.

Oczywiste jest, że powyższe zalecenia dotyczą tych ustrojów, w których rządzi prawo lub przynajmniej nie jest ono całkowicie przekreślone. Wzmianki Arystotelesa sugerują, że ma on na myśli głównie, choć nie tylko, ustrój dobrze zmieszany, tj. politeię.

Autor Polityki podaje ogólną regułę utrwalenia ustroju: „czuwać, aby liczba tych, co chcą utrzymania ustroju, była większa aniżeli liczba tych, którzy go nie chcą”[7]. Zaznacza, iż im gorszy (bardziej zwyrodniały) ustrój, tym troskliwszych wymaga zabiegów o jego utrzymanie[8].

S. F. Kieczekian[9] stwierdza, że wskazania Arystotelesa odnośnie do zachowania ustrojów dają się sprowadzić do następującego zalecenia: należy przestrzegać reguły złotego środka i dbać o jedność wśród obywateli.

[1] „(...) jasną jest rzeczą, że jeśli znamy przyczyny, które wywołują upadek ustrojów, to znamy też i środki, pomagające do ich utrzymania. Bo przeciwieństwo wywołuje zawsze przeciwieństwo, a upadek jest przeciwieństwem utrzymywania się” (Pol. V 7, 1 [1307b]).

[2] „Trwałość wykazuje tylko ten ustrój, który zapewnia równość praw wedle zasługi i przyznaje każdemu, co mu się należy” (Pol. V 6, 5 [1307a]).

[3] Op. cit., s. 133.

[4] Zob. Pol. V 7, 3 [1306a].

[5] Zob. Pol. V 7, 1-2 [1305b-1306a].

[6] Zob. Pol. III 8, 1-7 [1284a-b].

[7] Pol. V 7, 16 [1309b].

[8] Zob. Pol. VI 4, 2 [1320b].

[9] Op. cit., s. 138.

Jeżeli potrzebujesz konsultacji przy pisaniu pracy licencjackiej lub magisterskiej, to polecamy serwis [pisanie prac](#) - pomoc w pisaniu prac w granicach dozwolonych prawem